

Azərbaycan mədəniyyətinin zəngin ədəbi-bədii nümunələri, bəşəri dəyərlər daşıyan əsərləri sənət xəzinəmizə töhfə verməklə tarixdə özünəməxsus iz buraxıb. Milli musiqimiz, rəssamlıq, teatr və kinematografiya illər boyu bəşəri ideyaları tərənnüm edib. Ümummilli Lider Heydər Əliyevin 100 illik yubileyi çərçivəsində keçirilən forumda Azərbaycan kinosunun problemləri, qarşıya çıxan çətinliklər, günümüzün reallıqları geniş şəkildə müzakirə edildi. Mövcud çətinliklərə və problemlərə rəğmən Azərbaycan kinosu bu gün yaşayır. Dünyaya və tarix daim yüksələn inkişaf xətti ilə irəliləmədiyi kimi, kino sferası, o cümlədən Azərbaycan kinosunun da həyat yolu hər zaman hamının maraqlarını təmin edən bir yol olmamışdır. Amma nə yaxşı ki, sənətə, bədii əməyə və onun daşıyıcılarına qiymət verən insanlar və dövlətimiz var...

Milli kinomuzun inkişafına çalışmalıyıq

Tarixə nəzər salsaq, milli kinematografiyanın keçib gəldiyi yolun heç də hamar olmadığını görürük. Ötən əsrin ikinci yarısında baş verən proseslər XX əsrdə müstəqil Azərbaycan kinematografiyasının varolma əsaslarını müəyyənləşdirmişdi. Belə ki, Azərbaycanda kinematografiyanın vəziyyəti II Dünya müharibəsindən sonra müəyyən durğunluq dövrünü yaşadı. Mövzuların, hətta kadrların Moskvadan təyin olunması milli kinomuzun inkişafına ciddi əngəllər törədirdi. Bakı Kinostudiyasının qonşu respublikalardan birinin tabeliyinə verilərək filial kimi fəaliyyət göstərməsi haqqında Moskvada məxfi şəkildə qərar hazırlanırdı. Azərbaycanın bədnam qonşularının Sov.İKP Mərkəzi Komitəsində və Siyasi Bürodakı yüksək vəzifəli təmsilçilərinin və onların havadarlarının lobbiçiliyi sayəsində bu işin reallaşdırılması üçün güclü səylər göstərilirdi. Azərbaycanın siyasi rəhbərliyində Heydər Əliyevin yüksək vəzifə tutması bu təhlükənin qarşısını aldı. Belə ki, Mehdi Hüseynzadənin bəraət alması və Sovet İttifaqı Qəhrəmanı adına layiq görülməsində təşəbbüs Ulu Öndər Heydər Əliyevə məxsusdur. Məhz onun söyləri ilə arxiv materialları araşdırıldı və Moskvada aidyyəti orqanlara tutarlı faktlarla Mehdi Hüseynzadənin qəhrəmanlığı sübut olundu. İ.Qasimov və H.Seyidbəylinin müəllifi olduğu "Uzaq sahillərdə" romanı da onun təşəbbüsü ilə yazıldı. Daha sonra Tofiq Tağızadənin quruluşçu-rejissorluğu ilə eyniadlı filmin çəkilişləri Ulu Öndər Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə baş tutdu. İstehsalı Bakı Kinostudiyasında başlayan "Uzaq sahillərdə" filmi 1958-ci ildə uğurla tamamlandı. Bundan sonra Bakı Kinostudiyası "Azərbaycanfilm" kimi fəaliyyətini davam etdirdi. Bununla da "Azərbaycanfilm" in qonşu respublikalardan birinin filialı olmaq faktının qarşısı alındı!

Milli kino tarixində intibah mərhələsi kimi yadda qalan bir neçə uğurlu filmin ərəşəyə gəlməsi də məhz Ulu Öndərin məharətlə irəli sürdüyü təşəbbüs

və qərarlarla bağlıdır. Azərbaycan xalqının maddi-mədəni irsinə, tarixinə sahib çıxması, müstəqil bir xalq kimi milli-mədəni mühitdə yaşayış inkişaf etməsi üçün Ulu Öndər əvəzolunmaz xidmətlər göstərmişdir. Böyük rəhbərin uzaq perspektivə hədəflənmiş, əsasında milli inkişaf konsepsiyası duran fəaliyyətinin Azərbaycanın XX əsr tarixinin bütün sahələrində - siyasət, iqtisadiyyat, mədəniyyət, elm, ideologiyada bənzər nümunələrlə zəngin olduğunu bu gün daha parlaq şəkildə görürük.

Ulu Öndərin miras qoyduğu siyasi, mədəni kursu layiqincə davam etdirən Prezident İlham Əliyev qloballaşan dünyanın çağırışlarına Vətən sevgisinə dayanan qürurverici fəaliyyəti və Azərbaycan dövlətçiliyini yeni inkişaf səviyyəsinə qaldırması ilə cavab verdi. Azərbaycançılıq, müasirlik, tolerantlıq, multikulturalizm kimi dəyərlərimizi qorumaq və gələcək nəsillərə ötürməyin əhəmiyyətini zaman-zaman xatırladan dövlət başçısı, əslində, xalqı bu dəyərlər ətrafında birləşdirməyə və həmin dəyərlərin cəmiyyətin bütün fəaliyyət və yaradıcılıq sahələrində əsas meyar kimi tətbiq edilməsinə nail oldu.

Müasir, "sərhədsiz" dünyada müxtəlif "ideyalar" bir-birini tez-tez əvəz edir, çeşidli resurslar vasitəsilə müstəqilliyinin bəhrəsini dadmağa imkan tapmamış ölkələrə asanlıqla daxil olur. Məsələn, natamamlıq psixologiyası, öz xalqının əxlaqi keyfiyyətlərinə, tarixinə, ictimai şüurunun sınaqdan çıxmış formalarına yuxarıdan aşağı baxmaq kimi tendensiyalara köklənmiş mesajlar maraqlı güclər tərəfindən dəstəklənməkdədir. İdeoloji-mənəvi-əxlaqi sferada boşluq yaranan kimi onun yerini mürtəce, separatçı, aqressiv, humanizmdən uzaq müxtəlif növ meyillər, hətta dini-siyasi sapmalar doldurmağa başlayır. Heç şübhəsiz ki, bu ideyaların sürətlə məruz qaldığı sahələrdən biri də kinematografiyadır.

Bu günlərdə keçirilən kinoforum Azərbaycan kinosunun mövcud vəziyyətini şəffaf şəkildə müzakirəyə çıxar

dı. Bu tədbirin gedişatı göstərdi ki, onun təşkilatçısı olan Mədəniyyət Nazirliyi üçün bu sferada qapalı saxlanacaq kiçik bir detal belə yoxdur. Bu işə çox vacib idi. Forum çərçivəsində dörd paneldə qoyulan mövzular geniş və əhatəli şəkildə imkan verdi ki, çıxışçılar və müzakirəyə qatılanlar sərbəst şəkildə diskussiya aparsınlar, fikir bildirsinsinlər. Müzakirələr çox aydın şəkildə Azərbaycan kino sənayesinin təxirəsalınmaz həllini gözləyən istiqamətlərini müəyyənləşdirdi. Əsas ana xətti isə bunlar oldu: mədəniyyətimizin ideoloji əsasları olan azərbaycançılıq, tolerantlıq, multikulturalizm, maddi-mədəni irsimizə sadıqlıq!

Azərbaycan kinosu yalnız daxili lokal məkanda fəaliyyət göstərə bilməz. Kinematografiyanın vacib cəhətlərindən biri də sərhədləri aşsın mədəni-kulturoloji ixrac potensialına malik olmasıdır. Düşünürəm ki, kinematografiyamız "yumşaq güc" olmaq potensialına malikdir və yaxın perspektivdə yerləşdiyimiz coğrafiyada mədəni-əxlaqi dəyərlərimizi tanıtmaya və sevdirməyə nail olacaqdır. Bu prosesi uğurla tətbiq etmək üçün yüksək professionallıq, savad, müasir dünya kinosunda gedən proseslərdən xəbərdar olmaq, ən əsası, öz xalqının tarixini, mədəniyyətini bilən və sevməyə qərarlı tələb olunur. Özfəaliyyət səviyyəsində, qeyri-professional yanaşma bu prosesi iflasa uğrada bilər. Sadələdiyimiz mənəvi-əxlaqi keyfiyyətlərin təbliği xalqımıza rəğbət formalaşdırması üçün vacib şərtlərdən biridir. Beynəlxalq kinofestivallarda və film fondlarında iştirak etməklə bu prosesi beynəlmiləşdirmiş olur.

Kinoforumda səslənən fikirlərin təhlili "PİTÇİNQ" (layihələrin təqdimatı) prosesinin kinomuz üçün nə qədər vacib olduğunu diqqət mərkəzinə gətirir.

Son illər Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət Nazirliyində Ekspert Şurası, Bədii Şura və digər müxtəlif adlarla psevdopitçinq kimi müsabiqələr keçirilmişdir. "PİTÇİNQ" isə dəqiq format və reqlament tələb edir.

Kinoforum problemlərin həlli yollarını axtarmaq üçün fikirlərin, mövqələrin müzakirəsi, dərhlərin bölüşülməsi istiqamətində irəliləyən doğru atılan bir addım oldu. Bu mənada dövlətimizin mədəniyyət siyasətini idarə edən şəxslər və strukturlar milli kino sənayesinin bir çox məsələlərindən agah oldular və sektorun əsas iştirakçılarının potensialına yenidən qiymət vermək imkanı əldə etdilər.

Son 20 ildə keçmiş sovet respublikalarındakı kino və Azərbaycandakı kino sferasını müqayisə edəndə respublikamız üçün ürəkaçan məqamların az olduğunu görürük. Bu kino sənayesinin qurulması üçün təxirəsalınmaz istiqamətlərdə, daha dəqiq desək, struktur formalaşmasında daha aydın görünür. Məsələn, Beynəlxalq Kino fondlarında müştərək layihələrin təmsil olunmaması, EUROIMAGE üzvlüyünə hələ də qəbul olunmamağımız, Azərbaycanda beynəlxalq səviyyəli (FIAPF-da qeydiyyatdan keçmiş) film festivallarının olmaması, kino yayımında və dublyajda problemlərin mövcudluğu, prodüser və distribüter institutlarının beynəlxalq səviyyədə zəif təmsil olunması qonşu ölkələrlə müqayisədə kinomuzun geri qalmasını aşkara çıxarır.

Məhz buna görə gecikmədən kino sektorunun inkişafının yol xəritəsi hazırlanaraq Kino Agentliyinin icrasına təqdim olunmalıdır. Kino Agentliyi mütləq pəşəkar, ali savadlı kadrlardan təşkil edilməlidir. Fikrimizcə, Azərbaycan kino tarixində müstəsna rol oynamış "Azərbaycanfilm" Kino Mərkəzi kimi fəaliyyət göstərməli, çəkiliş pavilyonları müasir kino sənayesinin tələblərinə uyğun yenidən qurulub istifadəyə verilməli, müxtəlif yaradıcılıq birliklərinin fəaliyyətini bu mərkəzdə cəmləşdirməklə rentabelli bir təşkilata çevrilməlidir.

Dövlət kino sferasına ilkin mərhələdə kino sənayesinin qurulması üçün müəyyən maliyyə vəsaiti ayrılmalı və bu proses çox ciddi nəzarətdə saxlanılmalıdır. Dövlətin özəl sektora müsabiqələr, tenderlər vasitəsilə sifarişlər verməsi praktikasını reallaşdırmağın nə qədər vacib olması artıq mübahisə doğurmamalıdır.

Kino sektorunda müəlliflər heyətində mütəxəssis problemi olmasa da, köməkçi sahələrdə (I asistent, qrim rəssamı, geyim üzrə rəssam, rəssam-arxitekt, pirotexnik, kaskadyorlar) böyük çatışmazlıqlar vardır. Bu gün istehsalata eyni zamanda 10 tammetrajlı film buraxılsa, bu daha da kəskin şəkildə özünü göstərəcək. Bu işə kino sənayesinin vacib tələblərindəndir.

Məhz bu baxımdan Mədəniyyət və İncəsənət Universitetinin nəzdində (Kino Agentliyinin tabeliyində də ola bilər) daha geniş imtiyazlara malik Ali Kino İnstitutunun yaradılması da aktual görünür.

Həyatı və insan yaşayışını maraqlı edən onu bezdiricilik sindromundan xilas edən müxtəliflikdir. Zövqlərin, tələbatın, istəklərin müxtəlifliyi, bu rəngarəngliyi tanımaq, öyrənmək insana həyatı sevir. Müasir Azərbaycan kinosu da müxtəlif janr və istiqamətlər üzrə həyatımızın çeşidli tərəflərini maraqlı hekayələrlə bədii-vizual əsərlər halına gətirərək, tariximizin bir hissəsinə çevrilməkdədir. Bu gün tamaşaçılar Azərbaycan kinosunu seyr edib qürur hissləri ilə yaşamaq istəyirlər...

Samil ƏLİYEV,
kinorejissor və ssenarist